

TEMA CELIAKI GENOM DECENNIERNA

Som barn åkte Conrad Lauritsen in och ut på sjukhus. Trots många läkarbesök och en diet som bland annat bestått av bananer och lever dröjde det ända tills han var 55 år innan celiakidiagnosen ställdes.

TEXT SUSANNAH ELMERS FOTO ANDERS DEROS

ORDINERADES banan och lever

När Conrad Lauritsen föddes i Oslo i slutet av 1940-talet var celiaki fortfarande en tämligen okänd diagnos.

Sjukhusbesöken var många, och vid ett tillfälle hade han så dåliga blodvärden att hans mamma, som var sjuksköterska,

inte klarade av att hälsa på honom och se hur sjuk han var. Familjen oroade sig för om han skulle överleva.

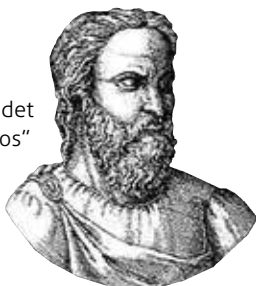
Att det var något med kosten som gjorde att han var så sjuk förstod de norska läkarna tidigt, men trots det såg ingen sambandet mellan vad Conrad åt och hans dåliga hälsa, även om det gjordes försök att få honom att må bättre. Ett tag fick han äta en diet som innehöll mycket

CELIAKINS HISTORIA

200 E.KR

Den grekiska filosofen och läkaren **Aretaeus** beskriver sjukdomen **celiaki**. Han använder det grekiska ordet "koiliakos" (från grekiska "koelia" som betyder buk).

1764

Svenska barnläkaren **Nils Rosén von Rosenstein** skriver, i en lärobok för läkare, om **diarré hos barn**. I behandlingen rekommenderades bland annat kost med glutenrestriktion.

1888

Samuel Gee, engelsk barnläkare, gör den **första moderna beskrivning** av den kliniska bilden vid celiaki. Samuel Gee's bidrag ledde till att celiaki även kallades Gee's sjukdom.

1940-TALET

Under andra världskriget ser den holländske läkaren **W K Dicke** att barn med celiaki mår bättre när det råder brist på mjöl. I slutet av kriget, när nödsändningar med mjöl kom, blev barnen sjuka igen. Han studerade detta samband närmare och kom fram till att **kosten vid celiaki inte ska innehålla vete eller råg**.

Under andra världskriget rådde det brist på mjöl.

Conrad en sommardag i mitten av 50-talet.

bananer och lever för att försöka få upp blodvärdena.

– Efter kriget var det ont om bananer i Norge så pappa och jag fick åka till bananhamnen i Oslo för att få tag på bananerna. Troligtvis fanns det en svart marknad för bananer efter kriget, för det var fler som köpte bananer där, minns Conrad.

I TIOÅRSÅLDERN BLEV Conrad inlagd på lasarettet i Borås, då familjen flyttat till Sverige. Det togs prover och han tror att han fick glutenfri mat under tiden på sjukhuset.

– Vad jag vet gav undersökningarna inga resultat, och jag fortsatte att äta bröd som vanligt hemma. En av de kulinariska höjdpunkterna

1953

W K Dicks forskning publicerades i en vetenskaplig tidskrift under namnet *The presence in wheat of a factor having deleterious effect in cases of coeliac disease.*

För första gången går det att köpa **glutenfri mjölmix**. AB Juvel är först ut på den svenska marknaden.

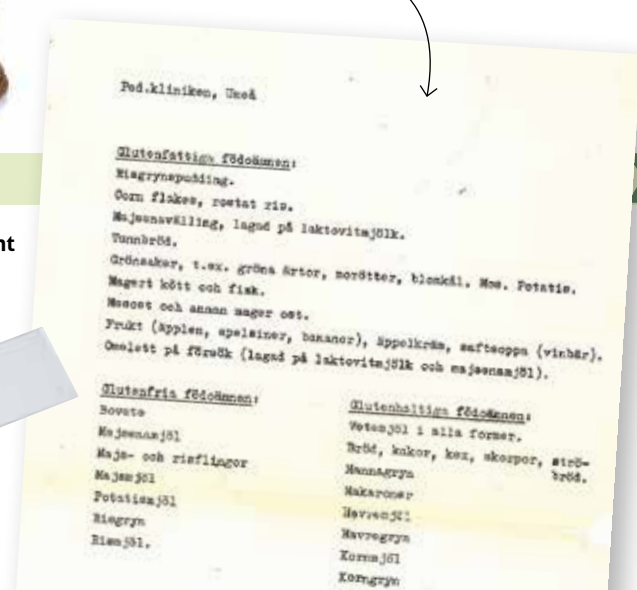

1967

1970-TAL

Tarmbiopsi blir en allmänt tillgänglig metod för att diagnostisera celiaki på landets barnkliniker.

Kostråd från Umeås pediatrika klinik. Notera att ärtor förmodas innehålla gluten.

TEMA CELIAKI GENOM DECENNIERNA

i barndomen var att sitta runt bordet med de norska kusinerna och äta norskt bröd med getost och hallonsylt. Det var en riktig högtidsstund! Det var aldrig någon som ifrågasatte om jag mätte bra av det, säger han.

FRAM TILL 55-ÅRS ålder åt Conrad Lauritsen helt som vanligt, men tror att han visste i bakhu- vudet att vissa saker fick honom att må dåligt. Han berättar att de skulle äta en limpsmörgås och dricka ett glas mjölk varje dag när han gick i folkskolan.

– Jag ville inte äta det, men fick sitta kvar tills jag ätit upp, säger Conrad, och funderar över om det egentligen var så att han kände att han inte mätte bra av att äta smörgåsen och dricka mjölken. Han erinrar sig också några gång- er då han blivit väldigt dålig, men inte förstätt vad som var fel, till exempel på gymnasiet då han gick på en internatskola där det serverades mannagrynsgröt varje dag. Vid några tillfällen fick han våldiga problem med ont i magen, men kopplade ihop det med att han till exempel hade ätit fet fisk. Senare har han insett att det nog kan ha berott på gröten.

– En annan gång blev jag otroligt dålig i sam- band med en fjällvistelse med barnen. Det är svårt att hitta toaletter i slalombackarna...

I BÖRJAN AV 2000-talet tyckte en vän som är läkare att Conrad magrat och börjat se blek och

glåmig ut. När antikroppsproverna togs vägde han bara 54 kilo.

– Efter att jag lade om kosten gick jag upp i vikt ganska fort, säger Conrad som nu väger 60 kilo. Jag har tunn benstomme, och har till exem- pel smala handleder, så man kan se att kroppen nog varit sjuk när jag växte upp. Jag minns att jag ibland också varit så trött att jag lyft upp be- net med ena handen när jag gått i trappor. Men jag har sprungit Göteborgsvarvet sexton gånger, och min läkare sa att jag inte borde ha haft den energin med så skadad tarm, så viljan är stark, skrattar Conrad.

TVÅ AV CONRADS barnbarn har ärvt celiakin, och när han ser tillbaka på familjens historia miss- tänker han att flera äldre släktingar haft samma åkomma. Hans morfar var väldigt mager och sades ha magsår, och hans morbror var väldigt deprimerad och sjuk.

– När jag hade fått diagnosen läste jag på och såg att många som hamnade på sinnessjukhus förr gjorde det för att de hade näringsbrist, för att det påverkar hjärnan. Då blev jag rädd. Det är viktigt att sköta det här.

DET VAR INGA större svårigheter att gå över till glutenfri kost. Familjen och vännerna har varit förstående, och blir han bortbjuden tar han ofta med något han kan äta. Han älskar att laga mat, och tycker att det finns gott om glutenfria

Livsmedelsanvisningen för barn under 16 år införs vilket ger en **rabatt på glutenfria baslivsmedel**. Samma år blir det lag på att varor ska ha en innehållsdeklaration.

McDonalds börjar med glutenfria hamburgerbröd.

En summering av vetenskapliga studier visar att **ren havre** kan ingå i den glutenfria kosten hos vuxna med celiaki.

1975

Svenska Celiaki- förbundet bildas.

SVENSKA CELIAKIFÖRBUNDET
För överkänsliga mot gluten, laktoos, mjölk och soja

1979

1980-TAL

Senare delen av 80-talet bildade Svenska Barnläkarförningens sektion för gastroen- terologi och nutrition en **arbetsgrupp med fokus på celiaki**.

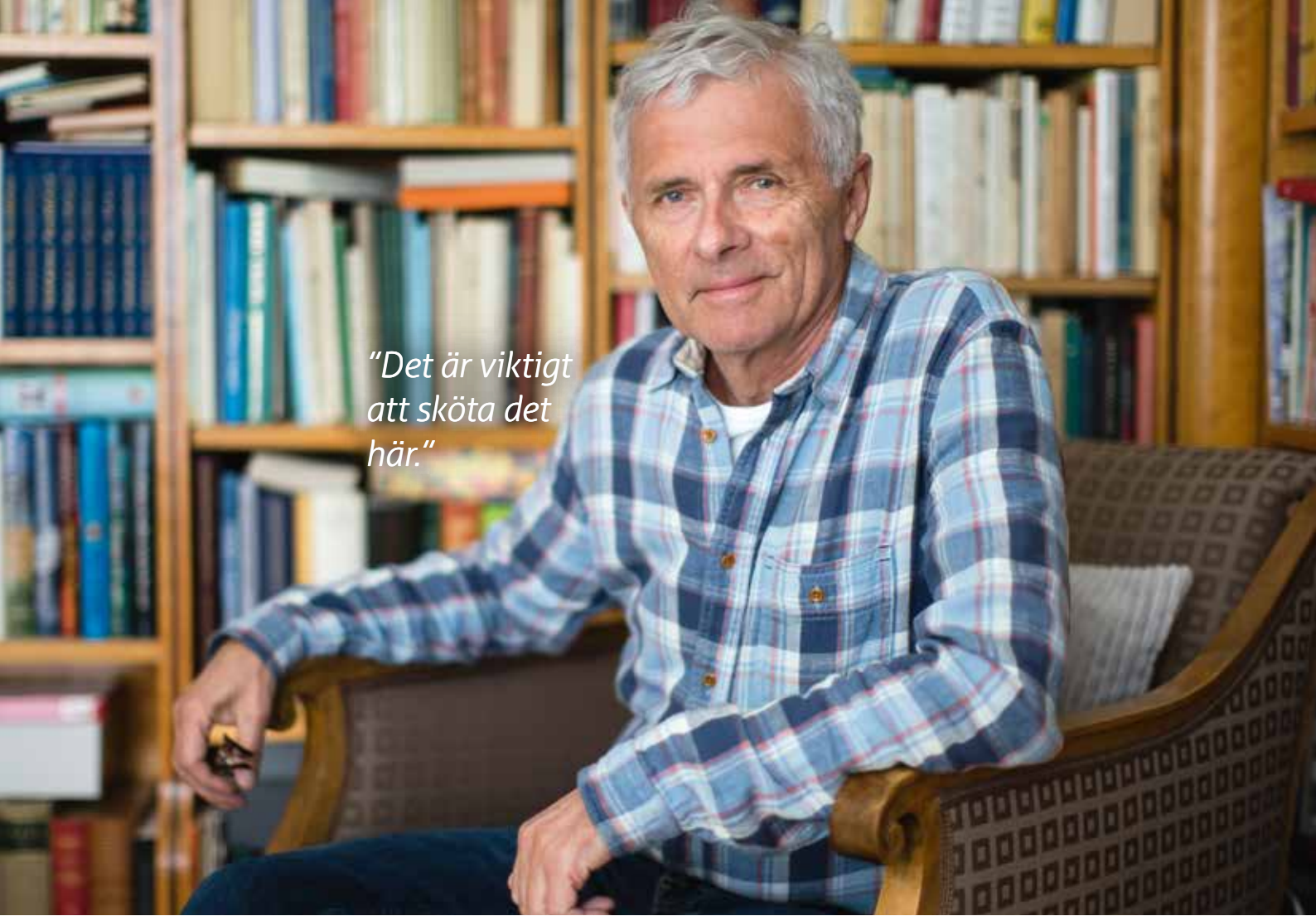
1992

1998

Sedan 1998 finns ett natio- nellt **register för celiaki** hos barn och ungdomar i Sverige. Registret är unikt i ett inter- nationellt sammanhang och benämns som "en guldgruva för forskning".

1999

“Det är viktigt att sköta det här.”

produkter som smakar bra om man har goda tillbehör eller såser till. Det finns dessutom två bagerier i Göteborg som bakar glutenfritt bröd som han tycker om.

– För mig är frukostbröd och kaffe ett måste. Visst, jag kan bli sugen på vanligt bröd om jag

Conrad Lauritsen i sitt hem i Göteborg.

känner doften, det glutenfria smakar ju inte riktigt likadant, men det går bra ändå. Hemma äter även min sambo det glutenfria brödet. Och det bästa barnbarnen vet är glutenfri rulltårta, så det får de till och med i present av oss! ❖

2004

Ren havre kan även ingå i den glutenfria kosten hos barn.

2018

Även om kunskapen om celiaki har ökat de senaste decennierna återstår många frågor. Celiaki är ett aktuellt **forskningsområde** i flera länder, däribland

Sverige. Några av forskningsinriktningarna är att kartlägga de fak-

torer som tillsammans leder fram till celiaki, att utveckla metoder som

underlättar upptäckten av celiaki och att framställa nya produkter och mjölsorter utan gluten. Det pågår också **forskning för att ta fram vaccin och läkemedel** mot celiaki.

